

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԳ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 7, 1900

ԹԻԻ 14

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Օգտակար Մտածութիւնք	105
Թիւ 135	105
Հարաւ-Ափրիկեան Խնդիրք	106
Տեղադրութեան Պարզեւր	107
Ճոն	107
Կովու Մը Նշանաւոր Փորձառութիւնք	107
Երկրի	108
Կոթըր Ուտող Օձը	108
Տրէյֆիւսի Վրայ Պատմութիւն Մը	108
Այլապէս	108
Դիտողութիւն Մը	108
Բողոքականութիւնն Ու Լուսաւորչականութիւնը	109
Թիւնը յԱյնթապ	109
Հոգւոյն Հառաչանքը	109
Բարեպաշտ Քրիստոնէին Տեսութիւնն Անմահ	109
Հուժեան Վրայ	110
Մահադոյժ	110
Մալի	110
Աղբ	110
Հանգէս Քաղաքական	111
Գրականութիւն	112

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա: Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ ատ. Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ ատ. Տր. Հ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտինքարաց Ընկերութեան Կողմէն,
Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ՍԵՏՈՆԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ՕԳՏԱԿԱՐ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Անգամ մը մեծ գործարանի մը մէջ մետաղէ երկու գլուխ տեսայ քովէ քով դրուած: Մին կատարեալ էր: Այլին, մեծարելի դէմքի մը բոլոր հանգամանքներն յատակ և որոշ կը փայլէին անոր վրայ ոյժի և գեղեցկութեան արտայայտութեամբ: Միւսին վրայ հազիւ կը նշմարուէր որոշ հանգամանք մը: Բոլորովին աւրուած, եղծուած էր: Չայն ինծի ցուցնողն ըսաւ թէ “մետաղը շատ պաղեցուցուած էր”: Չկրցայ չմտածել թէ այդ գիտողութիւնը ո՞րչափ ճշմարիտ է մետաղէ աւելի պատուական շատ մը մարմիններու նկատմամբ: Շատ մը մատաղ հոգիներու, որոնք կրնային երկնաւոր թագաւորին պատկերով և կնիքով դրոշմուիլ քանի որ կը վառին սիրով և թարմ պատանեկութեան փայ-

լով, թող կը տրուի որ շատ պաղին, և ահա դրոշմը կը նսեմանայ և պատկերը կ'եղծուի: Կանոնի մը:

Նախագահ Հուլիսմըն կ'ըսէ թէ անգամ մը խորապէս ազդուեցաւ հետեւեալ միջադէպէն. Արտերու մէջէն անցնելու պահուն տղայ մը նշմարեց, որ երկար ժամանակ անշարժ կեցաւ աջ ձեռքը վեր վերցուցած և աչքերը դէպ երկինք տնկած: “Ի՞նչ բանի կը նայիս, տղաս,” հարցուց “Թուուցիկիս,” պատասխանեց: “Բայց ես թուուցիկ չեմ տեսներ:” “Ես ալ չեմ տեսներ, բայց կը զգամ որ կը քաշուիմ:” Այսպէս կ'ըլլայ նաև երբ դէպ ի լաւագոյն կեանք մը կը քաշուինք Սուրբ Հոգւոյն միջոցով: Կրնանք երկինք նայիլ և բան մը չտեսնել, կրնանք երկնաւոր և բան մը չբռնել, բայց կը զգանք որ կը քաշուինք:

Ըստ իս, կ'ըսէ Պատ. Քայլըր, միայն մէկ լուծում կայ կեանքի գաղտնիքներուն, միայն մէկ նեցուկ՝ սարսափելի նեղութեան օրերուն: Միակ օգնութիւնը զոր կրնամ գտնել կը կայանայ սաստուգութեան մէջ թէ այս կեանքը չէ վախճան, այլ լոկ և միայն նախապատրաստական դպրոց այն իրական և անվերջ կեանքին որ պիտի գայ: Այն վայրկեանին որ այս ճշմարտութիւնը կ'ընդունիմ և ամուր կը բռնեմ, ոտքերուս հաստատ կուտան կը գտնեմ և տրամադ հոգւոյս լոյս: Այն ատեն կ'իմանամ թէ հաւատացեալին ամբողջ ճամբորդութիւնը նշանակուած, զատուած է անոր համար և թէ ճամբուն խաւար գետնուղին իմաստութեամբ սահմանուած է նոյնչափ որչափ ծաղկաւետ արօտը կամ “Չուարճալի Լեռներուն” երանելի անցքը: Վստահ ըլլանք թէ, եթէ գասը և խարաղանք Աստուծոյ զրկածն են, և եթէ անոր ամենիմաստուն սէրը բացած է փորձութեան խոր փապուղիները երկնից ճամբուն, ան բնաւ պիտի չթողու մեզ մեր նեղութեանը միջոցին: Մեղի համար կենսական բանն է զայն չուրանալ և չլքանել:

ԹԻԻ 135

Մատակարարուհի մը, իրեն լաւ միդչիլուելուն համար մրգավաճառին քանիցս գանգատելէ ետքը, օր մը հրա-

ւիրուեցաւ կողով մը դեղձ ու կողով մը սեխ գնել սա վստահացուցիչ յանձնարարութեամբ. “Այս կողովներուն մէջ ոչ մէկ դեղձ կամ սեխ պիտի գտնէք աւրուած: Եթէ գտնէք, սիրով ձեզի կը վերադարձնեմ ատոնց փոխարէքը:” Կինն ամէն մէկ դեղձ ու սեխ կատարեալ գտաւ: Յետոյ, երբ միւսանգամ այցելեց մրգավաճառին, պատմեց եղելութիւնը և հարցուց թէ ինչո՞ւ այնպէս վստահաբար յանձնարարեց այն կողովները: “Ինչո՞ւ,” գոչեց մարդը. “Ինչո՞ւ, անոր համար որ համոզուած եմ թէ այն կողովները զրկող ագարակագործը երբեք խարդախութեամբ ապրանք չլրկան:”

Ագարակագործին թիւր յանձնակատար վաճառականին զրկուած ապրանքներուն մէջ 135 էր: Այնուհետև մատակարարուհին միշտ այդ թիւը կրող ապրանքներէն կը գնէր և կողովներուն պաշտօնակութիւնը միշտ ընտիր կ'ըլլար չափով, լիճակով և յատկութեամբ: Կինը երթալով աւելի սքանչացաւ խղճամիտ ագարակագործին վրայ և ինքն ալ սկսաւ խղճամիտ դառնալ: Կ'ամնշար երբ կը փորձուէր գործին ուշադիր չըլլալ կամ նենգութիւն գործել: Կը կարծէր թէ թիւ 135 իր վրայ կը նայէր: Կնոջ այս տպաւորութիւնը զօրացնող մէկ մասնաւոր պարագան սա եղաւ որ երկուշաբթի օրեր շուկային մէջ այն սիրական թիւը կրող կողով չէր երևեր: Թիւ 135 ագարակագործը կիրակի օր կողով չլեցըներ, ըսաւ մրգավաճառը: Մատակարարուհին շիկնեցաւ երբ այդ դիտողութիւնը լսեց: Ինք երբեք այդքան խղճամիտ եղած չէր իրեն քրիստոնեայ:

Ամառ և աշուն անցան, բայց անթերի պտուղին քարոզը շարունակեց խօսիլ իր գնորդին, երբ ան այլևս չէր կարող գնել: Անհոգութեամբ եղած պարտազանցութիւններ ստէպ կ'արթնցնէին սա մտածումը. “Թիւ 135 այսպէս պիտի չընէր:” Կինը շնորհակալութեամբ կը յիշէր անծանօթ մարդուկը, որուն ուղղամտութեան և հաւատարմութեան օրինակով ինք զօրացաւ և օգտուեցաւ: Անոր ուղիղ ընթացքը կնոջ կը ներկայացնէր անմեղ վարդապետին ներկայութիւնը:

ՀԱՐԱՒ-ԱՓԻԻԿԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ
[Խմբագրական]
2.

Կը կարծենք թէ Մր. Կլատսթըն արժանա-
վայել շարժառիթներով վերջ տուաւ 1881ի
պատերազմին, չթողլով որ Զօր. Բոպըրթս
ժամանակ ունենար հարուած մը տալ : Մր.
Կլատսթըն ուղեց արիւնհեղուծեան առջեւն
առնել, եւ հաւանորէն մեծ տարակոյսներ
ունէր Հարաւային Ափրիկէի Բրիտանական
ստացուածներն աւելի շատցնելու իմաստու-
թեան նկատմամբ : Բայց զրեթէ ամբողջ Բրի-
տանական ազգին, մինչեւ իսկ Մր. Կլատսթընի
աշխարհավարութեան յայնժամու պաշտպան-
ներուն մեծ մասին, այժմու դժացումը սա-
է թէ այն աշխարհավարութիւնը սխալ մ'էր :
Պօէրները որոնք ապստամբած էին Բրիտա-
նական զինուորները վեհանձնութեան կամ
այն կողմերու օգտին համար տածուած փա-
ռաքներու արդիւնք չհամարեցան, այլ վախի :
Եւ այն ժամանակէն հետէ կ'արհամարհեն Անգ-
ղիացիներն իրենց պատերազմիկներ : Անգ-
ղիացիներու քաջութեան վրայ այս ստորին
համարումն անտարակոյս աւելի քաջալերեց
զանոնք ներկայ պատերազմին ձեռնարկել եւ
հիմա շատ սուղ դնով կ'իմանան իրենց սխալը :
Պօէրներուն մէկ մասն ուրախութեամբ ըն-
դունած էր Անգղիոյ գերիշխանութիւնը, բայց
երբ տեսան թէ լքուեցան Մր. Կլատսթընի
կառավարութենէն, Անգղիոյ ամենէն ռիսերիմ
թշնամիները դարձան : Անգղիայի շատ գաղ-
թականներ ալ հաստատուած էին Թրանսվալի
մէջ, եւ ասոնք ազդու եւ պերճախօս բո-
ղոքազիր մը զրկեցին Մր. Կլատսթընի : Սա-
կայն ամենէն աւելի նեղուողները Թրանսվալի
քնիկներն եղան, որոնց թիւը 700,000 է եւ
որոնք Անգղիոյ պաշտպանութեան կը յուսային
ազատուելու համար այն անգլիականներէն,
զոր զիտէին թէ պիտի կրէին Պօէրներուն
ձեռքէն : Փրոֆ. Նալլիլ կ'ըսէ, Սոսպէս կը տես-
նենք թէ Մեծ Բրիտանիա իրապէս խոստմա-
զանց եղաւ ոչ միայն իր գաղթականութիւն-
ներուն եւ Պօէրներուն որոնք իրեն հաւա-
տարիմ մնացած էին, այլ եւ քնիկներուն՝ ո-
րոնց պաշտպանութիւն խոստացած էր, եւ
որոնք պաշտպանութեան կարօտ էին աւելի
քան ուրիշներն : Յիշատի թէ յանի-
րաւի, Փրոֆ. Նալլիլ հետեւեալ բացատրու-
թիւնը կու տայ կառավարութեան ընթացքին
համար : «Թրանսվալի երկրին գաղթակա-
նութեան Բրիտանական պատուիրակները...
ներկայիւս կը խոստանան եւ կ'երաշխաւորեն
Ն. Վեհափառութեան կողմէ թէ 1881 Օգոստ.
8րդ օրէն սկսեալ Ն. Վեհափառութեան Թա-
գուհւոյն եւ անոր ժառանգներուն ու յա-
ջորդներուն գերիշխանութեան տակ կատար-
եալ ինքնավարութիւն կը չնորհուի Թրանս-
վալի բնակիչներուն հետադայ պայմաններով,
վերապահումներով եւ սահմաններով :» Յետոյ
կու գան պայմանագրութեան յօդուածները :

Ահաւասիկ 1881ի պայմանագրութեան նա-
խաբանը : «Թրանսվալի երկրին գաղթակա-
նութեան Բրիտանական պատուիրակները...
ներկայիւս կը խոստանան եւ կ'երաշխաւորեն
Ն. Վեհափառութեան կողմէ թէ 1881 Օգոստ.
8րդ օրէն սկսեալ Ն. Վեհափառութեան Թա-
գուհւոյն եւ անոր ժառանգներուն ու յա-
ջորդներուն գերիշխանութեան տակ կատար-
եալ ինքնավարութիւն կը չնորհուի Թրանս-
վալի բնակիչներուն հետադայ պայմաններով,
վերապահումներով եւ սահմաններով :» Յետոյ
կու գան պայմանագրութեան յօդուածները :

Այս պայմանագրութիւնը կատարեալ ան-

շորրութիւն յառաջ չբերաւ, քանզի քանի մը
անգամ Պօէրներ զինեալ խմբակներով արշա-
ւեցին Բրիտանական հողը, եւ Սըր Զարլս
Ուորըն զրկուեցաւ ատոնց առջեւն առնել :
1884ին ալ Կլատսթընի կառավարութիւնն հա-
ւանեցաւ նոր պայմանագիր մը կնքել, որով
Թրանսվալ արտօնուեցաւ ինքզինք Հարաւ-
Ափրիկեան Հանրապետութիւն անուանել,
եւ 1884ի պայմանագրին յօդուածներուն տեղ
նոր յօդուածներ դրուեցան : Որովհետեւ նոր
պայմանագրութեան մէջ բան մը չըսուի ա-
ռաջին պայմանագրութեան յառաջաբանին
վրայ, Անգղիական կառավարութիւնը կը պնդէ
թէ գործադրելի կը մնայ այն : Այսինքն նոր
յօդուածներ դրուեցան հիներուն տեղ, նոր
առաջին յօդուած մը հին առաջին յօդուածին
տեղ, նոր երկրորդ յօդուած մը հին երկրորդ
յօդուածին տեղ, եւն, բայց որովհետեւ նոր
յառաջաբան մը չդրուեցաւ հինին տեղ, հինը
որ սրտաւի կը յայտարարէ Վիքթորիա Թա-
գուհւոյն գերիշխանութիւնը՝ անփոփոխ կը
շարունակէ : Զայս կը մերժեն Պօէրները, եւ
ահա այս է անհամաձայնութեան պատճառ-
ներէն մին : Բրիտանական պահանջման ոյժ
կու տայ 1884ի պայմանագրութեան չորրորդ
յօդուածը, որ կ'ըսէ, «Հարաւ-Ափրիկեան
Հանրապետութիւնը բնաւ դաշնագիր կամ
պայմանագիր պիտի չկնքէ Օրէնսնի հանրա-
պետութենէն զատ ուրիշ տէրութեան կամ
ազգի հետ, ոչ ալ հանրապետութեան արեւ-
ելեան կամ արեւմտեան կողմը դաշնուող ուրիշ
քնիկ ցեղի հետ, մինչեւ որ նոյնին հաւանու-
թիւն տայ Թագուհին :» Այս է Մեծ Բրիտա-
նիոյ եւ Թրանսվալի վերջնագոյն պայմանա-
գրութիւնը, եւ անոր մէջ Հանրապետու-
թեան արտաքին յարաբերութիւններն հսկո-
ղութեան տակ առնելու համար Թագուհւոյն
կառավարութեան վերապահում իրաւունքը
երեք լքուած չէ : Ուստի Անգղիա, զԹրանս-
վալ իբրեւ ինքնօրէն հանրապետութիւն ճանչ-
նալով հանդերձ, բնաւ չէ ընդունած թէ ազատ
եւ անկախ երկիր է ան, ինչպէս անկախ են
օրինակի համար Զուիցերլոյ եւ Մեքսիքոյ
Հանրապետութիւնները : Բայց նախագահ
Քրիւկլըրի վերջնագրին պահանջումներէն մին
է թէ Անգղիական գերիշխանութիւնը չունի
զոյրութիւն :

Հանրապետութեան արտաքին յարաբերու-
թիւններուն խնդիրը, սակայն, առանձինն
պատերազմի պատճառ պիտի չըլլար : Պօէր-
ներուն գէնքի զիմել տուողը ներքին կարգ մը
զեղծումներու պատճառով Անգղիոյ բարենո-
րոգում պահանջէն էր : Այդ զեղծումները
կային Պօէրներու վարմունքին մէջ օտարազ-
դիներու հետ որոնց վրայ պիտի խօսինք հիմա :
1884ի պայմանագրութեան ժամանակ Պօէր
հանրապետութիւնն աղքատ էր, գանձին մէջ
քիչ դրամ ունէր, եւ քնիկներուն վրայ ար-
շաւելով դրամ ստանալու ալ միջոց չուրկ էր,
քանզի հանրապետութիւնը չընթացաւ իր
Անգղիական եւ Փորթուգալեան հողերով :
1883ին ոսկեհանքեր գտնուեցան Ուիթթու-
թըրսթանտի մէջ, ուրիշ շատ հեռու չէ Եօա-
նէսպըրկ, եւ ոսկեխոյզներ սկսան զիմել
օտար երկիրներէ : Ոսկեհանքերուն թիւը որ-
չափ շատցաւ՝ օտար ժողովուրդներ նոյնչափ
շարունակեցին աւելնալ եւ խոր հանքերուն
շահագործումը կանոնաւոր ճարտարուեստ մը
եղաւ զիտական մեթոտներ եւ տեղւոյն վրայ
հաստատուն բնակչութիւն մը պահանջող :
Այսպէս Եօանէսպըրկ քաղաքն հիմնուեցաւ,
որ պատերազմին սկիզբը 100,000 բնակիչ ու-
նէր, մինչ Պօէրներու մայրաքաղաքը Փրի-
թորիա, որ քիչ մը միայն անդին է, միայն

12,000 բնակիչ ունի : Օտարազգիները որոնք
մեծ մասամբ Անգղիացի են, թէեւ ունին իրենց
մէջ ուրիշ շատ Եւրոպացիներ ալ եւ քանի մը
Ամերիկացիներ, սկսան Պօէրներն անցնիլ
թուով եւ ժողովուրդին երկու երրորդը կազ-
մել : Նախագահ Քրիւկլըր եւ ուրիշ Պօէրներ
այդ օտարականներուն կամ օտարազգիներ-
ուն ժամանումը տհաճութեամբ դիտեցին :
Թոյլ չտալու համար որ անոնք երկրին կա-
ռավարութեան մէջ ունէն բան ունենան, քուէ-
տուութեան օրէնքները փոխուեցան : Առաջ
երկամեայ բնակչութիւնը բաւական էր մարդ
մը քուէատու ընելու համար : Այդ չընձնը
հինգամեայի փոխուեցաւ, յետոյ ալ տասն-
եւհինգամեայի, որ վերածուեցաւ երկոտա-
սանամեայի, այժմու կանոնին : Պատերազ-
մէն առաջ տեղի ունեցած բնակցութիւն-
ներու միջոցին առաջարկուեցաւ այդ պայմա-
նաժամը եօթնամեայի իջնել, եւ Բրիտա-
նական յանձնաժողովը պահանջեց որ հինգա-
մեայ ըլլայ : Պօէրները ժամանակ մը դայս
ընդունելու միտում ցուցին, բայց այնպէս յօ-
րինեցին իրենց օրէնքը որ իրականապէս ար-
գելիչ եղաւ : Մարդ մը Թրանսվալի հպատակ
ըլլալու համար կարգ մը վաւերագրեր պտրտի
ներկայացնել : Բերելու է իր գաւառակին ոս-
տիկանապետին եւ կառավարչին կողմէ վկայա-
գիր մը նոյն գաւառակին հրամանատարէն վա-
ւերացուած, որ յայտարարէ թէ մարդը շա-
րունակ արձանագրուած է ոստիկանապետին
տոմարին մէջ : Ասոր իմաստն անստոյգ է եւ
թերեւս ալ դիտմամբ : Ոստիկանապետը եւ
կառավարչն իրաւունք ունին իրենց ստո-
րագրութիւնը չդնելու : Այն ատեն խնդրա-
կուն կրնայ կառավարութեան զիմել : Նաեւ
կը պահանջուի որ հպատակ ըլլալ ուղղող ու-
րիշ վկայագիր մը բերէ յայտարարող թէ պա-
հանջուած պայմանաժամին բոլոր տեւողու-
թեան միջոցին երկրին մէջ բնակած է, թէ
օրինաց հնազանդ եղած է, եւ թէ երկրին
անկախութեան վնասող բան մը չէ ըրած :
Չըսուի թէ ո՛վ պիտի տայ այս վկայագիրը :
Անբնական չէր կասկածիլ թէ այս պայման-
ներուն նպատակն էր օտարազգիներուն գրեթէ
անկարելի դարձնել Թրանսվալի հպատակու-
թեան բոլոր արտօնութիւնները վայելի :
Թրանսվալի կառավարութիւնն ըստ երեւու-
թիւն կ'ուզէր զինուորներ ընող երեւել, մինչ
խկապէս զինուոր չէր ընել : Երեւութական
ուրիշ զինուոր մը երկրորդ ժողովի կամ Բատի
մը կազմութիւնն էր, որու անդամակցելու
համար մէկն ընտրելի կ'ըլլայ քառամեայ ընա-
կութենէ մը ետքը, իսկ այդ Բատին համար
քուէտուութեան իրաւունքը աւելի զիւրաւ
կը ստացուէր : Բայց այս Բատը կարգ մը
խնդիրներ միայն կրնայ նկատել, եւ բոլոր
իր որոշումները կրնան փոխուիլ առաջին
Բատին կողմէ, որ ամբողջովին Պօէրներուն
ձեռքն է : Եւ բոլոր եղածն այդ է, երկրորդ
Բատի կողմէ առաջարկուած ամենէն չափա-
ւոր բարենորոգումները առաջինին կողմէ
մերժուելով :

Միեւնոյն ժամանակ տուրք հաստատելու
զրուութիւնը կատարեալապէս կազմակերպուե-
ցաւ եւ օրէ օր սաստկացաւ : Կառավարու-
թիւնն իր գանձերը լեցուց օրինաց հաստատ-
ման եւ տուրքերու գործածման խնդիրներուն
մէջ ձայն չունեցող օտարազգիներէ գանձուած
տարապայման դուրմարներով : Ոչ միայն ծանր
տուրք կ'առնուէր հանքերու բոլոր արտադ-
րութիւններէն, այլ եւ տուրքի կ'ենթարկուէր
եղիպտացորենը, որով հանքերը բանեցող ըն-
կերութիւններն իրենց քնիկ գործաւորները
կը կերակրէին : Իսկ օտարազգիներու պէտ-

քերական կարեւորութիւնն չէր տրուեր: Անոնք իբրեւ կառավարութեան հարստութեան աղբիւրները իրաւունք ունէին պահանջելու որ կառավարութիւնը զիրենք հողար: Եօանէս-պըրկը քաղաքը պարտուածաշունչ ոստիկանութիւն մը չունէր, եւ երբ ոստիկանութիւն հաստատուեցաւ, բոլոր մարզիկը Պօէր էին եւ ստէպ բիրտ ու վայրագ: Քաղաքը չունէր յարմար ջուր: Երբ բնակիչներն ուղեցին դպրոցներ բանալ, առաջները չարտօնուեցան Անգղիերէն սորվեցնել, թէեւ առ էր անոնց լեզուն: Օտարազգիներն յօռի կերպով կառավարուեցան, եւ անոնցմէ վճարուած տուրքերով Պօէր կառավարութիւնը կրցաւ իր ընդարձակ սպառազինութիւնները կատարել:

ՏԵՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԸ

Մարդ մը խարխալելով զգուշութեամբ վար կ'իջնայ զառիվայր ճամբէ մը: Կամաց, շատ կամաց կը քայլէ, ինքզինք կառավարելով ճամբուն մէջ կողմից ցած պատը չօչափելով: Վերջապէս կը հասնի այն տեղը ուր սանդուղի աստիճանները կը սկսին: Շատ զգուշութիւնով վար կ'իջնայ քայլ առ քայլ, մինչեւ որ կը զգայ թէ ջուրին մօտեցած է: Վասն զի զառիվայր մեծ լճակի մը կ'առաջնորդէ: Երբ վարը կը հասնի, նախազգուշութիւններ կ'ընէ որ չըլլայ թէ ջուրն իյնայ: Կրկին եւ կրկին վար կը ծռի մարդը ուրիշ քայլ մը առնելէ առաջ եւ կը շօշափէ հասկնալու համար թէ արդեօք ջուրը մօտն է: Ինչո՞ւ այսպէս կ'ընէ: Զմեռուան մութ գիշերի մը կէսն է ժամանակը: Ոչ, Մարտի փառաւոր պայծառ ցերեկ մըն է, երկինքին երեսը ամպ մը անգամ չկայ, եւ արեւը կը ճառագայթէ պայծառութիւնով մը զոր կարելի է տեսնել Արեւելքի մէջ միայն: Եւ սակայն տալիս էին սաստիկ մութ գիշեր է այդ խեղճ մարդուն համար, վասն զի կոյր է: Իրեն բոլոր կեանքին մէջ ընաւ տեսած չէ, վասն զի կոյր ծնած է: Լսած է մարդոց խօսիլը դոյնի վրայ, բայց այդ բան մը չնշանակեր անոր համար: Գիտէ թէ ինչ է արեւին տաքութիւնը, բայց գաղափար մը չունի թէ ինչ կը նշանակէ անոր պայծառութիւնը: Զուր խմած է, անոր մէջ լուացուած է: Եւ մինչ կ'անցնի քարայրէն իր ճամբան խարխալելով բլրէն վար, կը լսէ ջուրին՝ քարայրին ներսի կողմէն արագութեամբ վար հոսիլը, բայց բան մը չկրնար ըսել թէ ինչի կը նմանի այն, կամ մարդիկ ինչ ըսել կ'ուզեն երբ կ'ըսեն իրեն թէ ջուրը թափանցիկ է, եւ թէ աւազանը որուն եզերքը ինք կը կայնի, կ'անգրադարձէ եզերքը բուսած կարմիր հողմածաղիկները (մանուսա չիչէյի): Ոչ, ան շատ անգամ կը մտածէ այդ բաներուն վրայով մինչ կը նստի ճամբուն եզերքը, բայց բան մը չհասկընար, անոնց եւ ոչ մէկը իր փորձառութեան տակ կ'իյնայ: Վերջապէս անոր մերկ ոտքը ջուրին կը դպչի: Վար կը ծռի եւ ջուրէն քիչ մը կ'առնէ իր ափին մէջ եւ անով կը լուայ աչուրները: Երբ դոյս կ'ընէ, ինքզինք նոր աշխարհի մը մէջ կը գտնէ: Վեր կը նայի եւ իր զիւտուն վրայ կը տեսնէ անգնդալոր կապոյտ կամար մը: Արեւին փառաւոր ճառագայթը, որուն վրայով մտածած էր շատ անգամ, կը խողովեցնէ իր աչքերը եւ կը հմայէ զինք: Կանաչ խոտը, գոյնզգոյն ծաղիկները, յստակ ջուրը իր սիրուն վէտ-վէտուններով, մարդոց, կանանց եւ տղայոց ամբողջները, անոնց տարբեր գէմքերով, տարբեր գոյն մազերով ու զգեստներով, թռչունները որ կը թռչին օդին մէջ, գեղեցիկ թիւթեռնիկները, Մովսրի թաւշանման կապու-

տակ լեռները հեռուն, ասոնք բոլորը կը տեսնէ առաջին անգամ, վասն զի Սելովամի ջուրը իրեն տեսողութիւնն չնորհած է: Ինք իր վրայ կը խնդայ երբ կը յիշէ իր նախկին շիրթութիւնները, եւ հիմա անոնց լուծումը կը տեսնէ: Բաներ որ զինք անցան շիրթեցուցած էին առաջ, հիմա բոլորովին կը պարզուին: Առաջ կ'երեւակայէր միայն, իսկ հիմա անձամբ եւ ակնյանդիման կը տեսնէ:

Միթէ այդ մարդուն փորձառութիւնը ճշմարիտ պատկեր մը չէ՞ անոր որ պիտի ըլլայ մերը: Հիմա, թէպէտ անտեսանելի աշխարհ մեր չորս կողմն է, չենք կրնար տեսնել դայն: Մենք կոյր ծնած ենք անորնկատմամբ, եւ կը դարմանանք թէ ինչի կը նմանի այն, եւ թէ ինչի կը նմանին անոր բնակիչները եւ անոնց շուրջ գտնուող իրերը, եւ բոլորովին շիրթութեան մէջ կը մնանք: Սուրբ Գիրքը բան մը կ'ըսէ անոր վրայով, բայց չենք կրնար երեւակայել դայն եւ կը պարտաւորինք ձգել ջանքը: Բայց օր մը պիտի մերկանանք մարմինը որ հողին տեսողութիւնը կ'արգելէ: Այդ վայրկեանին վեր պիտի նայինք, եւ առաջին անգամ ըլլալով պիտի տեսնենք իրապէս: Ինչ վայրկեան պիտի ըլլայ այն վայրկեանը: Պիտի տեսնենք մեր առջեւ պարզուած՝ Աստուծոյ Դրախտը իր բնակիչներով, անոնց ապրելու եղանակով, անոնց շրջակայ իրերով: Բաներ որ մեզ շիրթեցուցած են հոս՝ բոլորովին պիտի պարզուին միւս աշխարհին մէջ: Ինչ փառաւոր վայրկեան է յառաջ նայիլ: Մարմինէն հեռու, Տէրոջ եւ անոր շուրջ գտնուող զարմանալիքներուն հետ ըլլալ եւ իսկապէս տեսնել զանոնք:

ՃՈՆ

Ճոն ուժեղ եւ գործունեայ երիտասարդ մըն էր, որուն փոքրիկ արտ մը թողած էր իր հայրը: Երբ ծնունդ առաւ իր մէջ, առաւելուան կանուխ գործին կ'երթար եւ երեկոյին ուշ կը հանգստանար: Հողը բոնագատուեցաւ իր լաւագոյն բերքը տալու անոր: Նաեւ դրացիները բարի քաղաքացի մը գտան զանիկա, պատրաստ՝ հանրութեան գործերուն օգնելու: Մայրը կ'ըսէր թէ իր զաւակներէն ոչ ուրիշ մէկը այնքան հնազանդ եւ փափկանկատ եղած էր իրեն: Ճոն իր մօրը ծերութեան հասակը գեղեցիկ եւ երջանիկ ըրած էր իր բարի բնաւորութեամբ եւ սիրելի խնամքով: Իբրեւ եկեղեցւոյ անդամ, կատարելապէս կը կատարէր քրիստոնէական ծառայութեան պահանջները: Բայց Ճոն ինքը գիտէր թէ ուրիշներ, որ իրմէ աւելի մեծ չէին տարիքով, ահազին արտեր կը մշակէին եւ ահազին արդիւնք կը քաղէին: Իր գարիի, վարսակի, փաթաթէսի եւ խոտի բաղադրապէս փոքր գետինները երբեմն արհամարհելի կ'երեւային իր աչքերուն: Ուրիշ երիտասարդներ, որոնք իրեն հետ դպրոց կ'երթային ժամանակաւ, հիմա դիւսաւորներ էին ժողովրդին մէջ եւ պաշտօններ կը վարէին մեծ քաղաքներու մէջ: Ուրիշ երիտասարդներ ամուսնացած էին եւ զաւակներ ունէին: Երբեմն կը մտածէր մեծ փափաքով թէ արդեօք չէ՞ր կրնար դուրս երթալ եւ մեծ գործերու ձեռք զարնել աշխարհի մէջ: Բայց ինքը այդ պատճառով չէր թուժնար իր փոքրիկ գործը կատարելէ իր արտին մէջ եւ քաղաքին նաեւ եկեղեցիին մէջ: Ընդհակառակն աւելի կանուխ կ'իլէր հետեւեալ առաւօտ, զուարթութեամբ սուշելով, եւ թերեւս իր արօրը աւելի ուշ կը թողուր ձեռքէն յաջորդ երեկոյին: Ճոն ըստ երեւութիւն անձկամիտ

եւ միօրինակ կեանք մը կ'անցընէր: Բայց օր մը տարօրինակ եւ զարմանալի բան մը պատահեցաւ զոր ոչ մէկը կրնայ հասկնալ: Յանկարծ կանչուեցաւ արօրը թողուլ արտին մէջ եւ երթալ: Որովհետեւ ինքը հաւատարիմ եղած էր իր խեղճ փոքրիկ արտերուն, եւ այնքան հնազանդ իր ծերունի մօրը, եւ հաւատարիմ՝ իր դրացիներուն եւ իր տնական պարտականութիւններուն, աւելի մեծ կալուած մը տրուեցաւ իրեն, եւ բարձր աստիճան մը՝ անտեսանելի թագաւորութեան մը մէջ որուն կը վերաբերէր ինքը: Լսեց հրաւերը մինչ արտին մէջ կը գտնուէր եւ վեր դնաց վայրկեանի մէջ: Երբ անոր դրացիները գտան զանիկա խոտին վրայ պառկած, եւ տեսան անոր գէմքին երջանիկ եւ մինչեւ իսկ յաղթական արտայայտութիւնը, հասկցան թէ թագաւորը զանիկա վեր կանաչեր էր, եւ թէ զանիկա կանչելու համար զրկուած բարի պատգամաւորը Մահն էր:

ԿՈՎՈՒ ՄԸ ՆՇԱՆԱԽՈՐ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆԸ (Լ. Ս. ՅԵՐԵՐԷՆ)

Մը. Ուղիթը փօռել, Սթանուօլի բնակիչներէն (Լուրիդիանա), իմ դրացիս, մօտերս կ'ով մը գնեց եւ արածուելու համար թող տուաւ արտի մը մէջ: Քիչ մը ժամանակ ետքը հասկցաւ թէ կ'ովը չէր տեսնուէր քանի մը օրերէ ի վեր, ուստի փնտռեց արօտներուն մէջ եւ համոզուեցաւ թէ կ'ովը իրօք կ'որսուած էր: Յաջորդ օրը, խորհելով թէ գուցէ կենդանին իր նախորդ բնակալայրը վերադարձած է, հարցափորձ ըրաւ թէ արդեօք տեսնուած է այն կ'ովը: Բայց իմացաւ թէ կ'ովը տեսնուած չէր իր զանիկա գնելէն հետէ: Երբ իր դրացիներուն մէջ հետազոտութիւն եւ հարցափորձ եղաւ, պատասխան ընդունեց թէ գէթ մէկ շաբաթէ ի վեր տեսնուած չէր կենդանին: Մը. փօռելը յուզուած մօտերը առաջ կ'ողմ խողարկեց, բայց ի դուրս: Կարող չեղաւ մէկու մը պատահիլ որ կ'ովը տեսած ըլլար շաբաթէ մը ի վեր: Վերջապէս համոզուեցաւ թէ կ'ովը բոլորովին կ'որսուած էր: Թողուց խողարկութիւնն ալ: Բայց քիչ յետոյ, մինչ գիշեր մը անկողին պառկած կը մտածէր իր կ'ովին անբացատրելի կ'որուստին վրայ, սա խորհուրդը եկաւ միտքը թէ մի գուցէ կենդանին արտին մէջ գտնուած հին հորն ինկած ըլլայ: Յաջորդ առաւօտ չիտակ հոն գնաց: Զիչն վար իջաւ, մօտեցաւ հին հորին եւ անոր տխուր խորութեան մէջ նայեցաւ: Մեծ եղաւ զարմանքը երբ տեսաւ որ իր կ'ովը կայնած էր հորին յստակը: Շուտով օգնութեան կանչեց իր դրացիներէն մէկ քանին, որոնք եկան իրենց հետ բերելով չուաններ, եւն: Վստահանալէ ետքը թէ կ'ովը իրօք հորին մէջ կը գտնուէր ողջ, սկսան խորհրդակցիլ թէ ինչպէս կարելի է դուրս հանել զանիկա: Հորը չափուելով յիսուն ոտք խորունկ գտնուեցաւ: Վերի մասը տակաւին անվիստ մնացած էր, բայց յատակին մօտ շատ լայնցած էր պատերուն փլշելովը, եւ թէ՛ չոր էր եւ թէ՛ ընդարձակ, այնպէս որ կրնաւ տիլ բաւական: Դրացիները շուտով անիւ մը հաստատեցին հորին բերնին վրայ եւ անոր կցեցին երկայն չուան մը: Հիմա մէկը կանչուեցաւ որ հորն իջնէ եւ չուանով կապէ կ'ովը անոր ուսերուն ետեւի կողմէն: Բայց նոյն միջոցին դրացիներէն մէկը գէմ կեցաւ այդ գաղափարին, ըսելով թէ գուցէ հորին վարի կողմը ածխային թիւթ կաղով լեցուած ըլլայ եւ վար իջնող մարդը խղճուի անկէ:

րիւր այլեւս այդպիսի անձնական հանգամանք
ունեցող ունէ բան հրատարակել երկու կողմ
մէն ալ : Եթէ կան անձինք բարձր թէ խո-
նարհ աստիճանով, որոնք ջանադիր են ա-
տելութիւն յառաջ բերել Հայ ազգի քրիս-
տոնեայ տարբեր եկեղեցիներուն եւ տարբեր
ժողովուրդներուն մէջտեղ, Սատանայի ծա-
ռայութիւն կը համարինք զայդ ոչ թէ Քրիս-
տոսի, եւ մեր թերթը մաս եւ բաժին պիտի
չունենայ ատոր մէջ : Տիրա Նազարեան, իը-
րեւ ուրիշ թերթի մը թղթակից, պատեհու-
թիւն ունի հարուածելու մեր Բողոքական
հաստատութիւնները եւ Բողոքական կղերը,
եւ չէ թերացած օգտուիլ այդ իր պատեհու-
թեանէն : Ուստի կը կարծենք թէ իրեն անի-
րաւութիւն չենք ընել չհրատարակելով մեզի
զրկուած իր նամակը : Չենք կրնար տեսնել
թէ հրատարակութիւնը ունէ օգուտ պիտի
ընէ իրեն : ԽԺԲ. Ա. Ե. Բ.

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ

ԼՈՒՍԱՒՈՐԶԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԶԱՅՆԹԱՊ

Այս վերնագրով նամակ մը ընդունած ենք Այս-
թապէ, տեղւոյն Հայ Ե Բողոք. եկեղեցիներուն փո-
խադարձ յարաբերութիւններուն այժմու վիճակին
վրայ գրուած, որմէ կը քաղենք հետեւեալը միայն :
ԽԺԲ. Ա. Ե. Բ.

Թէ ի՞նչ իրողութիւններ այս պաղուծեան
առիթ տուած են, ես ի վիճակի չեմ դա-
նոնք մանրամասն քննելու եւ գտնելու :
Այսու ամենայնիւ երկու կողմի ընդհա-
նուր գաղափարները ըստ բաւականի կը
լուսաբանեն ինչորդ : Լուսաւորչականնե-
րը կը պնդեն թէ Բողոքականները մարդ-
որսորդութիւն ըրած են եւ կ'ընեն, որուն
համար մէկհատիկ իսկ դէպք չեն կրնար յա-
ռաջ բերել : Յիրաւի, գտնուած են մի քանի
անհատներ, որք Բողոքականութիւնը ընդու-
նած են, սակայն անհերքելի փաստերով կը
ցուցուի որ զոքա յօժարակամ եւ ի հեծուկս
Բողոքականներու կողմէ տեսած պաղ ընդու-
նելութեանց, երկար թախանձանքներէ վերջ
ընդունուած են : Միւս կողմանէ Բողոքա-
կանները, յայտնապէս խոստովանելով հան-
դերձ որ ունին կարգ մը սկզբունքներ, զորս
ուշ կամ կանուխ պիտի ներմուծեն Լուս-
եկեղեցւոյ մէջ, կ'ըսեն թէ Լուսաւորչականք
իրենց սէր եւ համակրութիւն ցուցուցին
ցորչափ Բողոքականներու շնորհիւ զրամա-
կան եւ այլ նպատակներ (որուն մի ճիւղը, չեմ
զիտել ի՞նչ սկզբունքի վրայ, կը շարունակէ
մինչ ցայսօր) կ'ընդունէին, եւ երբ այդ աղ-
բիւրները ցամբեցան, սիրալիր յարաբերու-
թիւններն եւս վերջ գտան, եւ փոխարէն
հաւասար սաստկութեամբ պաղութիւն եւ
ատելութիւն տրեցին : Լուսաները ասոր կը
պատասխանեն ըսելով թէ՛ իրենց ընդունած
այդ զրամական նպատակներու գործին մէջ
Բողոքները պարծենալու գործ մը կամ դեր մը
չունին, եւ այդ նպատակներն մարդասէր ան-
ձերու կողմէն առանց խտրութեան ամէն
կարգի աղքատներու բաշխուելու համար
հանգանակուած եւ զրկուած են : Բողոքա-
կաններն ունին ըստ բաւականի զօրաւոր
փաստեր զայս հերքելու :

Իրաց ներկայ վիճակն այս է : Կը մնայ դիտ-
նալ թէ արդեօք Բողոքականութեան այժմեան
ընած դիրքը լաւագոյնն է : Այսքանը ա-
պահով կերպով կրնայ ըսուիլ որ Բողոքա-
կանք ոմանք գոնէ լրագիրներու մէջ գրուած-
ներուն դէմ լուռ չը պիտի կենային, եթէ զա-
նոնք գրողը իր գերին կամ պաշտօնին ար-
ժանի մարդն ըլլար : Այսու ամենայնիւ, ինձի
կու գայ թէ այսքան երկարատեւ լուծութիւնն
ալ ներքի չէ : Յիմարին յիմարութեանը հա-

մեմատ պատասխան տուր» խօսքը ոչ թէ
բառացի, այլ ընդհանուր իմաստով, այս պա-
րագային յարմար չի՞գար : Ըստ իս, Բողոքա-
կանութիւնը այս վիճակէն (ինչ որ է այն)
եկնելու է : Բող. նախորդներու կենդանի օ-
րինակներն կ'արժէ որ ամէն մի Բողոքական
իւր աչքին առեւ ունենայ : Տգէտ, սակայն
ուսեալ, աղքատ, այլ անձնուէր, տկար եւ
սակայն հաստատամիտ եւ քաջ պապեր, որոց
փաթթոցներուն եւ ապաներուն վերայ մեր
արդի Խաչմէլէ-Վէլլէ երիտասարդութիւնը
եւ Բողոքականութիւնը թերեւս պիտի ծի-
ծաղէին, այո, այդ անխոնջ մշակներու կեն-
դանի մանրավէպերը թող հայրեր եւ մայրեր
իրենց զաւակներուն պատմին իբր երիտա-
սարդութեան առաջնորդ պատմութիւններ
եւ վառեն նոցա սիրտը պարզ հաւատքով եւ
սիրով առ Յիսուս : Թերեւս երկու կողմերն
զիրար լաւ չեն հասկցած, թերեւս «եկեղե-
ցի»ն բոլորովին տարբեր դերեր ունի կատա-
րելու տարբեր հասարակութեանց մէջ : Թե-
րեւս միոյն մէջ «եկեղեցի» մարդիկն իրա-
րու միացնող ընկերական կապ մի, միւսին
մէջ մարդիկը Աստուծոյ միացնող երկնային
զօրութիւն մ'է : Թերեւս երկու կողմի շա-
հերն եւս կը պահանջեն որ այս պայքարն շա-
րունակուի, սակայն շատ փափաքելի է որ
սա լինի աւելի քրիստոնէական եւ քաղաքա-
վարական ձեւերով : Եթէ այս պայքարի շարժ-
առիթներն անձնական ատելութիւն չեն, այլ
ընդհանուրին շահն է որ աչքի առեւ ու-
նիմք, եթէ ինչ որ կը գրուի եւ կը խօսուի,
կատարեալ համոզման եւ մաքուր շարժա-
ռիթներու արդիւնքն է, թող երկու կողմն եւս
իրենց գաղափարները պարզեն լրագիրներու
էջերուն վրայ : Եկեղեցիներու ամպլիոնէն եւ
զպրօցներու աթոռին վերայէն թող խօսին :
Թող երկու կողմերն ալ զիրար լաւ մը հաս-
կընալու աշխատին : Սա տարիներ ալ տեւէ,
վերջապէս թող երկու կողմն ալ Քրիստո-
նէութեան եւ մարդկութեան շրջանակի մէջ
գործեն, համոզեն, քարոզեն, խօսին, սա-
կայն չը հաւածեն, չսպառնան (որով իրենց
զատը կորսնցուցած կը լինին), եւ ապագան
պիտի ընտրէ եւ վեր առնէ զայն՝ որ յառա-
ջացող քաղաքակրթութեան եւ լուսաւորու-
թեան հետ զուգընթաց կը քայլէ եւ կ'ընդունի
իւր մէջ այն նոր եւ համոզիչ եւ միանգա-
մայն Աւետ. ոգւոյն դէմ չեղող գաղափար-
ներն, զորս քաղաքակրթութիւնը եւ լուսա-
ւորութիւնը կ'երկնեն : Աստուծոյ՝ ընու-
թեան մէջ զրած օրէնքն ալ այս է :

ՍԻՍԱԿ

ՀՈԳԻՈՅՆ ՀԱՌԱՋԱՆՔԸ

Աստուած իմ, այս ի՞նչ դառն գաւաթ էր
որ մեզի խնցուցիր : Զոյգ մը սոխակներ տուիր
որ անոնց գեղգեղուն ձայներով մեր աղքա-
տիկ տնակն ալ չէնայ : Հեռու հայրենիքէն
հազիւ հազ քո տուած երկու մարգարիտնե-
րովդ պիտի ուրախանայինք : Դո՛հունակու-
թեամբ չէինք յիշեր քու օրհնութիւններդ :
Ո՛հ, Տէր իմ, դու գիտես սիրտերը. ո՛րչափ
փառք կու տայինք քու օրհնութեանդ : Ար-
դէն քեզի նուիրուած չէին... : Ահա՛ զոյգին
մեծը առիր. մեր անդրանիկը երկրի վրայ ալ
քու Պողոսդ էր : 4 տարի առաջ հօրս մահուան
քով՝ օրերը լեցուցած ծերուկ է, խորհելով
կը մխիթարուէինք : Բայց այս 3½ տարեկան
դառնուկս ի՞նչ մեղք ունէր : Անոր պզտիկն
ալ, հազիւ 2 տարեկան, կու լայ ու կը փնտռէ
իւր ընկերը : Ուրիշները Կաղանդի սեղան
չտկել եւ իրենց զաւակաց ճշմարտուկով
զուարճացած ատենին մեր բաժինն լոկ
մնջիկ արցունք թափել էր : Ո՛հ, Աստուածս,
այս էր մեր Ծնունդէքը :

Այո, Տէր, ի՞նչ մեծ դառ ուսուցանել կ'ու-
զես : Այս դառը աստուածաբան ուսուցիչ-
ներէն սովորած չէի. թէեւ իւր Յովսէփը կոր-
սընցնող Յակոբայ վրայ համակրութեամբ կը
նայէի, Յոբայ պատմութիւնը սիրտս կը ճմլէր,
շատ մը մեռելոց քովը եղողներ մխիթարած
ժամանակս իմ աչքերս ալ կը լեցուէին : Բայց
հիմա կը հասկնամ թէ դառնութեան ճիշտ
աստիճանը չէի զգացած : Հիմա դիտեմ թէ
ի՞նչ է եղեր մահը : Հիմա աւելի կը զգամ
հոգեւոր մահուան դառնութիւնը : Եթէ աշ-
խարհիս վրայ սիրելեաց գատուելը այսչափ
դառն է, ո՛հ, ի՞նչ անհամեմատ ծանր պիտի
լինի յաւիտենական բաժանումը : Տէր իմ,
կը հասկնամ ի՞նչ ըսել կ'ուզես : Եթէ ժա-
մանակաւոր մահուան այսչափ ցաւ կ'ունե-
նամք, հապա յաւիտենական բաժանումը ո՛ր-
չափ աւելի... : Ան ալ երկնային Հօր երեսէն
զրկուել. ո՛հ, Աստուած իմ :

Այո, Տէր, հիմա աւելի կը հասկնամ թէ
ի՞նչ մեծ ոճիր է եղեր մեղքը, մայր բոլոր
բաժանմանց ու ցաւերու : Օրհնեալ ըլլայ քո
բարի կամքդ, ով սիրելի Յիսուս իմ, զի
հիմա ալ աւելի կը մտածեմ երկնից վրայ :
Կը հաւատամ թէ Պողոսիկս պզտիկ հրեշտակ
մը եղաւ երկնից, գոհար Քրիստոսի թագին :
Ա՛հ, ես, ես ալ կը ջանամ ապրիլ հոս ման-
կանց պէս, չի խաբուելով աշխարհէ, ոչ ալ
հրապուրուելով անոր շքեղութեան : Զպիտի
մոռնամ թէ օտարական եմ հոս, տունս է
երկինք : Մնայք բարեալ, սիրելիք, վերջին
օթեւանին մէջ պիտի գտնենք ձեզ ու պիտի
վայելենք զիրար :

Մարդուան Կ. Պ. ՍՏԱՆԵԼԵԱՆ
Փետր. 1, 1900

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՔՐԻՍՏՈՆԵՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆ
ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ
(Յ. Մ., Կ. պոլ.)

Համառօտիւ խօսեցանք ազգաց անմահու-
թեան գաղափարին վրայ : Այժմ կ'ուզեմ մէկ
քանի խօսք աւելցնել բարեպաշտ քրիստոնէին
տեսութեան վրայ նկատմամբ հանդերձեալ
կենաց եւ անմահութեան : Անմահութեան
հաւատքը շատով քիչով կար ամէն ազգաց
մէջ : Բայց ամէնքը կը թերանային բարձր
իտեալ մը ընծայել հանդերձեալ կենաց, զի
չունէին Աստուծոյ վրայ այն ճանաչումը որ
կարեւոր է ճշմարտին առաջնորդութեամբ հա-
մար : «Աս է» կ'ըսէ Տէրն մեր, «յաւիտե-
նական կեանքը, որ ճանչանք քեզ մի միայն
ճշմարիտ Աստուածդ ու Յիսուս Քրիստոսը՝
որն որ դուն խնայիր» : Դարձեալ կ'ըսէ, «Ով
արդար Հայր, աշխարհ քեզ չճանչցաւ, բայց ես
ճանչցայ քեզ. Գիւս անունդ անոնց ճանչցուցի
ու պիտի ճանչցնեմ, որ ան սէրը որով դուն
իս սիրեցիր, անոնց մէջը ըլլայ, ու ես անոնց
մէջը » :

Յայտնի է թէ Տէրն մեր զԱստուած ճանչ-
նալու մասնաւոր հանգամանք մը կ'ընծայէ
իրեւ համադրու սիրոյ առ Աստուած : Աստ-
ուածային էութեան այս ճանաչումը ան-
կեալ մարդու համար պէտք է տարբեր ըլ-
լալ մտաց գիտութեանէ. քանզի կարելի է
մարդոյ ստանալ ամէն ծանօթութիւն Աստ-
ուածային ստորոգելեաց եւ մնալ անտարբեր
եւ հեռի իսկ Աստուծոյ : Դիտողն եւ գիտ-
ցողն արդարեւ իրարու դէմ առ դէմ կ'ըլ-
լան : Բայց այս ի հարկէ սիրոյ եւ միութեան
չառաջնորդեր, եթէ ճանչցողին եւ ճանչցու-
ղին սրտի վիճակը միմեանց չպատասխանեն :
Հին իմաստասէրը կը ճառէին Աստուածային
էութեան վրայ նոյն անտարբերութեամբ, ո-
րով կը խօսէին Բնութեան երեւոյթներուն
վրայ : Ստոյգ է թէ սէր առանց բանին հա-

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսր. Իրամանադիր մը կը պատուէրէ քա-
կէլ Դալաթիոյ մաքսատան քով գտնուած
փայտաշէն տաղաւարները եւ կ'արգելէ նոյն-
պիսի շէնքեր կանգնել այսուհետեւ : Ապա-
հովութեան համար ալ Փաշապողչէ (Վերին

Ճառականներ, այդն տարբերութեան երեսէն Օսմ. վաճառականութեան հասած լլաւար ցոյց տալով, Բ. Դոնէն խնդրեցին միջոյններ ձեռք առնել որպէս զի Պարսկաստանի մէջ առնուած մաւաւր զեղչութի եւ թուրքիոյ մէջ առնուած ին հաւաւրեցին:

Կառավարութիւնը 300 դահ. ամսաթոշակ յատկացուցած է հանգուցեալ Աշըղեան արքեպիսկոպոսի քրոջ։ — Պետական խորհրդոյ անդամ հանգուցեալ Պետրոս էֆ. Գուլում-ձեանի ընտանիքին թոշակ մը պիտի յատկացուի հանգստեան թոշակի մտուակէն։ — Ծանօթ բարերար Ռուսահայ Պ. Ջանշեանց իր ծախքով տասներորդ որբանոցի մը բացման համար գումար մը ղրկած է Պատրիարքարան։ — Աբրահամ փաշա Երամեան Փաւրիզ ուղեւորեցաւ իր հօրը յուզարկաւորու-թեան հերկայ գտնուելու համար։ — Վիէնայի Միխիլարեանց Աբրահայր եւ ծանօթ Բանասէր Հ. Սրսէն Արքեպիսկ. Այտընեան ծանրապէս հիւանդացած է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարգանքներն Արտաքին Լուրեր. Պօէր զօրաց
Լուրեր. հրամանատար Զօր. Փիէ Ժուպէն,
որով մանր ծանուցինք անցեալ շաբթու, 68
տարեկան էր: Իր հիւանդութիւնն էր երի-
կամանց սուր բորբոքում եւ եղաւ կարճա-
տեւ, քանզի զօրավարը կիրակի օր եկեղեցի
գնաց եւ երեքշաբթի գիշեր մեռաւ: Իր ա-
նունը ցոյց կու տայ թէ ինք սերած էր Հիւ-
կընօներէն: Բայց որք մնացած էր տղայ հա-
սակէն, եւ իր ազգականները թողլով յաջո-
ղեցաւ Թրանսիւլ երթալ: Իր զինուորական
կրթութիւնը մասամբ Ամերիկայի մէջ ընդու-
նեցաւ, ուր 1861-Յի ներքին պատերազմին
մասնակցեցաւ Հարաւայիններու բանակին մէջ
ծառայելով: Սթանֆորտ սապէս կը խօսի անոր
վրայ. «Կարող զինուորական մ'էր եւ իր տե-
սութիւնները նուազ մոլեռանդական էին քան
նախագահ Քրիւկըրի տեսութիւնները: Իր
մահուամբ մեծ կորուստ մը կը կրէ իր երկիրը:
Եթէ ինք նախագահ ըլլար — եւ առհաս-
րակ կը կարծուի թէ պիտի ըլլար եթէ օրի-
նաւորապէս մղուէր ընտրական պայքարը, ո-
րով մէջ ինք արդի պետին մրցակից էր —
չառ հաւանական է որ ներկայ պատերազմը
տեղի պիտի չունենար:» Թէ՛ Վիքթորիա թա-
գուհին եւ թէ՛ Լորտ Բոպլըթս հեռագրով ցա-
ւակցութիւն յայտնեցին Զօր. Ժուպէնի այ-
րիկն:

Զօր. Բոպլըթսի բանակէն կարեւոր լուր
մը չեկաւ այս շաբթու, եւ դեռ չսկսաւ ընդ-
հանուր յառաջխաղացութիւնը: Փոքրով պա-
շար կը տարուի Պէօմֆօնթայն: Պէթիւլի
կառուղիի կամուրջին վրայ երկաթ ձողեր
դրուած են, այնպէս որ կառախուսներ կրնան
անկէ անցնիլ: Իսկ Նորվալս Փոնթի երկաթ-
ուղու կամուրջին շինութիւնն աւարտելու
վրայ է: Մինչ աւելի կարեւոր շարժման մը
այս պատրաստութիւնները կը կատարուին,
Պօէրներն անգործ չեն մնացած: Յաջողու-
թիւն մը ձեռք բերին անոնք ոչ թէ կռուելով,
այլ լաւ ծրագրուած դարանակաւորութեամբ մը:
Պօէրներու մեծ բազմութիւն մը արեւելքէն
գնաց դէպ ի Պէօմֆօնթայն եւ Մոտրր գետի
մէջ անցքին մօտերը պահուրտեցաւ: Բրի-
տանական զօրախումբ մը, որ գնդապետ Պրո-
տուտի առաջնորդութեամբ Թապանչուէ կը
վերադառնար, եւ որ կ'երեւի թէ հետագո-
տիները զրկած չէր նախապէս կամ ուրիշ
նախազգուշութիւններ չէր ըրած, մտաւ ջրի
խոր անցք մը եւ ինկաւ Պօէրներուն ձեռքը,
որոնք վեց թնդանօթ եւ պաշարաբարձ շատ
մը կառքեր գրաւեցին ու 350 մարդ սպան-
նեցին կամ գերի բռնեցին: Լուրը Պէօմ-
ֆօնթայն հասաւ եւ հետեւեալ օրը միջո-
րէի ժամանակ Քոլվիլի առաջնորդութեամբ
զօրքեր հասան աղետին վայրը, եւ Պօէր-
ները դէպ արեւելք քաշուեցան: Լոնտոնի
թերթերուն մէջ հրատարակուած հեռագրի
մը համաձայն, անոնց մէկ զօրաբաժինը
ցերեցան եղած է Անգղիական հեծեալզո-
րաց կողմէ: Օրէյնձի մայրաքաղաքին ա-
րեւելակողման այս կորուստին դէմ Անգ-
ղիացիք յաջողութիւն մը ունեցան ունի մայ-
րաքաղաքին հիւսիսակողմը: Պօէրները Քրոնշ-
թատէ 6,000 զօրք զրկեցին Պրանսֆորթ:
Ատոնց մէկ մասն աւելի դէպ հարաւ գա-
լով ծառայատ քուրներու շարք մը գրաւեց
Քարի կոչուած տեղ մը: Զօր. Ֆրէնչ զըր-
կուեցաւ զանոնք հանել այդ տեղէն, եւ բլրէ
բլուր վանուեցան մինչեւ որ վերջին բլուրն
այ թողլով դաշտին մէջէն հանանջեցին դէպ ի
Պրանսֆորթ, յաջողելով իրենց թնդանօթ-

ներն ու կառքերն ազատել: Անգղիացիներ-
ուն կորուստն է 12 մեռեալ եւ 170 վիրա-
ւոր եւ անյայտացած: Պօէրներուն յայտնի
չէ: Կ'ըսուի թէ անոնք դէպ ի Քրոնշթատ կը
դիմեն:

Անցեալ երեքշաբթի Մէյֆօրինկ խոտիւ ուրմ-
բակոծուեցաւ, եւ պահապան զօրքերը կո-
րովով պատասխանեցին: Անոնք ոչ միայն
կրնան իրենց վառօդն ու ուռմը պատրաս-
տել Մէյֆօրինկի մէջ, այլ եւ թնդանօթ մը
ձուլած են յաջողապէս: Որովհետեւ Փլըմըր
գնդապետը ետ մղուեցաւ Պօէրներէն, հա-
ւանօրէն բաւական ժամանակ պիտի անցնի
մինչեւ որ նորէն ի վիճակի ըլլայ Մէյֆօրինկի
օգնութեան երթալու: Ուորէնթընէ, ուր
արդէն հասած են Անգղիացիները, դէպ հիւ-
սիս մինչեւ Մէյֆօրինկ հեռաւորութիւնն է
290 հազարամետր, որ 18 օրէն կրնայ կրտ-
րուիլ եթէ յառաջխաղացութիւնն անմիջա-
պէս սկսի: Կը կարծուի թէ, երբ բանակին
բոլոր թեւերը պատրաստ ըլլան, միահաղոյն
պիտի կատարեն յառաջխաղացութիւնը: Թեւ
մը պիտի դիմէ դէպ ի Մէյֆօրինկ, եւ այդ
քաղաքն ազատելէ ետքը պիտի արշաւէ դէպ
արեւելք, Փրիթօրիայի վրայ: Բուն բանակը
Քրոնշթատէ դէպ հիւսիս գացող երկաթուղ-
ւոյ գծին պիտի հետեւի: Իսկ Զօր. Պուլըր,
եթէ յաջողի կտրել անցնիլ Պօէրներու ամ-
բութիւնները կամ անոնց կողը, պիտի ար-
շաւէ Լէյտիսմիթէ: Այս կը կարծուի Լորտ
Բոպլըթսի յատակագիծը: Բայց հարկաւ այդ-
պէս ըսած չէ ան: Լէյտիսմիթի հրամանա-
տար Սըր Զորձ Հուայթ անցեալ շաբթու Բա-
րեյուսոյ Գլխէն Անգղիա ուղեւորեցաւ, եւ
Հարաւային Ափրիկէի Բրիտանական կառա-
վարի Սըր Ալֆրէտ Միլնըր Պէօմֆօնթայն
այցելեց:

Նախալէ նոր լուր չկայ բաց ի սա լուրէն
թէ Պօէրները Պիլըրսպըրկի հարաւարեւելեան
կողմը ինչ ինչ տեղեր լքած եւ իրենց մար-
դիկն հոն համախմբել ձեռնարկած են, թէեւ
ուրիշ զրոյցի մը համաձայն անոնք իրենց
խոշոր թնդանօթներն սկսած են փոխադրել
իրենց դիրքը լքանիւ նպատակով: Անգ-
ղիացիներուն գերազանցօրէն ստուարաթիւ
բանակն անշուշտ պիտի աւելցնէ Պօէրնե-
րուն զօրութեան թիւները: Անոնք չեն կա-
րող Անգղիական երկու բանակներէն ունէ
միայն դէմ յաջողապէս ելլող բանակ մը հա-
մախմբել առանց տկար ոյժ մը թողլու թըշ-
նամուսնի միւս թեւերուն դիմաց: Սթանֆորտ
կը կարծէ թէ Պօէր զօրաց այժմու ամբողջ
թիւը 40,000ը չանցնի: Հաւանօրէն 2,000
Պօէր սպաննուած են, եւ 10,000 պատերազ-
մելու անկարող վիճակի մէջ կը գտնուին եւ
4,000 գերի բռնուած են: Ասոնցմէ Զօր.
Քրոնէն եւ 1,000 զինուոր այս շաբթու զըր-
կուեցան Քէյթիթաունէ Սթ. Հեղինէ կղզին,
ուր Նաիլօնն առաջին մեռաւ:

Տէլէգրաֆ Էրէնբուրգ. Փորթուկալի կառա-
վարութիւնն 1889 Յունիսի Տէլէգրաֆի ծո-
վածոցին վրայ Լորէնցո Մարքէզէ երկա-
րող երկաթուղու գիծն յանիւրաւ գրաւեց
առաւ ընկերութեան մը ձեռքէն, որով մե-
նաշնորհ տուած էր նոյն գիծը շինելու: Բուն
արտօնատէրն էր Ամերիկացի Մր. Մաքմըրտո,
բայց բաժնէթղթերը մեծ մասամբ Անգղիացի
դրամատէրներու ձեռք էին: Կը կարծուի թէ
Փորթուկալի կառավարութիւնն իր ընթաց-
քին մէջ ազդուեցաւ թերեւս նախագահ
Քրիւկըրի առարկութիւններէն: Քրիւկըր չէր
ուզեր որ ծովագրէն Թրանսիւլ գացող եր-
կաթուղին Անգղիացիներու ձեռքը մնար:
Փորթուկալի կառավարութիւնն 1890ին 28,

000 Անգլ. ոսկի վճարեց, եւ ապա խնդիրն
իրաւարարութեան յանձնուեցաւ: Ընտրուած
իրաւարարներն էին Զուիցերացի դատա-
ւորներ: Իրաւարար ատեանը գրեթէ տասը
տարւոյ խորհրդակցութենէ ետքը անցեալ
շաբթու տուաւ իր վճիռը: Թէ փորթուկալի
կառավարութեան արարքն ապօրինաւոր էր՝
անտարակուսելի էր: Խնդիրը միայն սա էր
թէ ինչ դուամը վճարուելու է երկաթուղ-
ւոյ ընկերութեան: Իրաւարար ատեանը
որոշած է որ տրուի 15,314,000 ֆրանք
կամ քիչ մը աւելի քան 600,000 Անգլ.
ոսկի, նաեւ 5 առ հարիւր տոկոս 1889
Յունիւ. 25էն հաշուելով: Սակայն դատա-
կան ծախքին երկու երրորդը պիտի վճար-
ուի դատախազներուն կողմէ, որով շատ պիտի
նուազի որոշուած դուամը: Անգղիական մա-
մուլը մեծ յուսախաբութիւն կ'արտայայտէ
եւ ծիծաղելի ըլլալու աստիճան փոքր կը հա-
մարի որոշուած դուամը: Կը յուսացուէր որ
այն գէթ երեք անգամ աւելի մեծ ըլլար:
Հարկաւ տրուած որոշումը պիտի ընդունուի
քանի որ խնդիրն իրաւարարութեան յանձ-
նուած էր: Բայց Սթանֆորտ եւ Սթէյնլէյ
կ'ըսեն թէ միջադպին իրաւարարութեան
սկզբունքն ահա հարուած մը եւս կ'ընդունի:
Փորթուկալի կառավարութիւնն հաւանօրէն
պիտի յաջողի ներքին կամ արտաքին փոխա-
ռութեամբ հայթայթել հարկաւոր դուամը
եւ պիտի չստիպուի Անգղիական կառավա-
րութեան վարձու տալ զԼորէնցո Մարքէզ
ի հաշիւ պարտքի հատուցման, ինչպէս կ'ակն-
կալէին Անգղիացիք:

Սթանլէյ. Ֆրանսացիք վերջերս գրաւեցին
Ալժիրիոյ հարաւակողման Ինսալա կոչուած
ովասիաները, որոնք մինչեւ հիմա ոչ Ֆրան-
սական կառավարութեան, ոչ ալ Մարոքի
վեհապետին իշխանութիւնը ճանչցած էին:
Ինսալայի արեւմտակողմը կ'ընան Ինկար
ովասիաները, որոնք Մարտ 19ին գրաւուե-
ցան սաստիկ կռուէ մը ետքը: Ֆրանսացիք
ունեցան 9 սպանեալ եւ 38 վիրաւոր: Տե-
ղացիներն ունեցան 600 սպանեալ եւ 450 ալ
գերի բռնուեցան: — Անցեալ ուրբաթ տա-
րիներէ ի վեր չտեսնուած սաստկութեամբ
ձիւն եկաւ Վիէնայի մէջ: Քաղաքն ուտե-
լիք բերող սայլերը չկրցան հոն երթալ գիւ-
ղերէն, եւ ուստի հացի, հակկիթի եւ կաթի
նեղութիւն կրուեցաւ: Գործաւորներ չկըր-
ցան գործարաններն երթալ եւ թրամուէյ-
ներու եւ ամէն կառքերու երթեւեկը դադ-
րեցաւ գետնի ձիւնին բարձրութեան պատ-
ճառով: Յատկապէս վարձուած հազարաւոր
մարդիկ քանի մը ժամ աշխատեցան մինչեւ
որ յաջողեցան փողոցներն անցանելի վիճակի
մը վերածել: — Պէնէտէթի կոմսը, որ 1864էն
մինչեւ 1870 Պերլինի Ֆրանսական դեսպան
էր, անցեալ շաբթու մեռաւ 82 տարեկան:
Լուի Նաիլօնն կայսեր կառավարութիւնն
անոր ձեռամբ վարեց Բրուսիական կառա-
վարութեան հետ այն բանակցութիւնները,
որոնց ելքն եղաւ Ֆրանքեւգերմանական պա-
տերազմը: — Անցեալ շաբթու մեռաւ նաեւ
Բրիտանական բանակի մարաշախտներէն
Սթիւարտ, որ Լորտ Բոպլըթսէ առաջ Հընդ-
կաստանի Անգղիական բանակին Ընդհ. հրա-
մանատարն էր:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Գոնսոյիտէ		25 05	
Բուժելի երկաթուղի		124 25	
ԳՐԱՄԱԿԱՆ, 000. ոսկին 100է			
Մէքսիկէ	108 08	Նաբոլէոն	87 17
Մէթալիք	95 10	Գրիմիք	51 08
Մանր արծաթ	403 20	Անգլ. ոսկի	410 11
Ռուսիոյ բոլ	90 10	Մանէթ թղթ	8 60
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ			
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅՈՅՆՅԱՆ			
Ֆիւնտանդալ Եղգուշը, Ամերիկացի Խան			